

BEVEZETÉS

A könyv előzménye az az elektronikusan hozzáférhető egyetemi jegyzet volt, amely 2012-ben a nemzetközi tanulmányokat és vallástörténetet hallgatók számára készült a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen, és csupán a tananyagot követte. Nem vállalkozhatott arra, hogy a szubkontinensnyi India teljes valóságát áttekintse, mi több, képet kínáljon annak a szerény becslések szerint is három és fél évezredes történetéről, ha az azt megelőző évezredek nem is tekintjük. Nem akart indológus hallgatóknak ismereteket kínálni, hiszen az egy önmagában fejlett tudományág, amely több évszázados múltra tekint vissza.

Akár India történelmét, akár vallásait tekintjük, többféle megközelítés lehetséges. Ezekről a későbbiekben még esik szó. Arra azonban érdemes felfigyelni, hogy az elmúlt évtizedek felettébb szerény magyar nyelven megjelent szakirodalmához képest az India-tanulmányok világszerte hatalmas fejlődést mutatnak, és a nálunk hozzáférhető, jobbára rövid és összefoglaló jellegű írások elnagyoltak, elavultak, ma már tudományosságuk megkérdőjelezhető. Még nehezebb a helyzet a vallástörténet területén, ahol a tömegesen megjelenő forráskiadványok, az etnográfiai terepmunkák és a komplex, multidiszciplináris kutatási eredmények gyakorlatilag zárójelbe tették még olyan jelentős munkákat is, amelyeket fél évszázada még mindenki forgatott.

Az új évezred első évszázadában tanúi vagyunk Kína, Brazília, India, Oroszország és a Dél-Afrikai Köztársaság (az ún. BRICS-országok) gyors ütemű gazdasági felemelkedésének, és a 21. század további története már elképzelhetetlen nélkülük. Mellesleg Kína, India és Japán a világ azon három kultúrája, amely hosszú évezredek óta folytonosan fennáll. Szerepük pedig a mai világgazdaságban egyre inkább meghatározó. A globalizált világban a gazdaságon kívül ezek a kultúrák is növekvő hatást gyakorolnak világszerte. Sok téveszme, hiedelem terjed, amelyek jobb megértésére szükség van. A globalizáció tehát nem csupán a gazdasági határok világméretű eltűnését vagy éppen az amerikai értékrend és kultúra korlátok nélküli terjedését jelenti, hanem azt is, hogy ezek a hatalmas ázsiai kultúrák megjelentek a maguk értékeivel Európában és Magyarországon is. Számos

BEVEZETÉS

jógaiskola, hindú vallási csoport, klasszikus indiai táncokat és zenét előadó magyar művészegyüttes él és működik nálunk is, könyvkiadók ontják a jó és kevésbé jó irodalmi, vallási, ezoterikus és misztikus köteteket, ájurvédikus rendelők működnek. Nehéz eligazodni alapvető ismeretek nélkül ebben az áradatban, megítélni, mi az, ami értékes, autentikus, és mi az, ami felszínes, álságos és értéktelen, sőt félrevezető. Röviden: ma már az „általános” műveltség egyre kevésbé „általános” bizonyos ázsiai ismeretek nélkül.

A gyarapodó együttműködés ezekkel a nagy ázsiai társadalmakkal igényli alaposabb megértésüket, megismerésüket. A tudományban – különösen a társadalomtudományban – közismert probléma, hogy a világ különböző pontjain használnak fogalmakat, de mindenütt mást és mást értenek alatta. Ez különösen igaz a nagy ázsiai kultúrák esetében. Az értelmezési eltérések feltárása nagyban megkönnyítheti a kapcsolatok építését, fenntartását.

Mindezek a megfontolások és sok egyéb, az idők folyamán az oktatásban szerzett tapasztalat ahhoz az elhatározáshoz vezetett, hogy a jegyzetből valamiféle kézikönyvet fejlesszek ki, amely természetesen kevesebb ismeretet tartalmaz, mint kellene, és tartózkodik a világban zajló nagy tudományos viták „eldöntésétől”, legfeljebb saját vélemény megfogalmazására vállalkozik. Figyelembe véve, hogy India legalább annyira változatos, mint Európa, és mindössze annyival kisebb kontinensünkénél, mint ha Skandináviát kivonnánk annak területéből, de közel két és félszer annyian lakják, aligha vállalkozhat bárki is átfogó, mindenre kitérő könyv írására, valamilyeni társ- és segédtudomány eredményeinek integrálására. Vannak azonban e könyvnek bizonyos főbb vonalai, amelyek eltérnek más hasonló munkák vezérfonalától, de talán megkönnyítik az összetett jelenségek és folyamatok megértését. Ez tehát csupán egyetlen megközelítés. Bizonyosan támadható, és állításai vitathatóak. De akinek nincs ideje könyvtárnyi irodalmat végigolvasni Indiáról, esetleg nem is fér hozzá akár csak a fontosabb munkákhoz sem, némileg tájékozódhat a világ második legnépesebb és dinamikusan fejlődő országának történelméről és jelenéről.

Az olvasónak, ha csak a tartalomjegyzéket tekinti át, szemébe tűnhet, hogy a terjedelem jelentős része India történelmével foglalkozik, igaz, úgy, hogy már az alapok lefektetése során megmutatja a múlt kapcsolatát a mai India mindennapjaival. Kevés olyan kultúra létezik ugyanis világunkban, ahol a múlt – átalakulásokkal – akkora intenzitással szövi át meg át a jelent, mint Indiáét. A múlt persze másutt is jelen van, de jobban beépült az évszázadok változásaiba. Magyarországon a joghallgatók nem véletlenül tanulnak római jogot, és Európában (Oroszországot kivéve), illetve Amerikában a fő vasútvonalak ún. normál tengelytávolsága azért akkora, amilyennek ismerjük, mert egykoron a római szekereké ez volt.

Indiában nemcsak arról van szó, hogy a vallási és társadalmi hagyomány ugyan rugalmasan változott az évezredek során, mégis számos intézménye és szokása máig megmaradt és visszakövethető az ókorig, hanem arról is, hogy bizonyos – jelenleg kormányon lévő – politikai erők kifejezett célja az indiai történelem átírása egy újfajta „nemzetépítés” érdekében, amely az eddig ismert múltat e politikai cél szolgálatába állítja. Emellett India mai önképe is megköveteli, hogy történelme alátámassza nagyságát. India regionális nagyhatalomként képezi le önmagát, világhatalmi törekvésekkel, egyedülálló kultúrával, gyors gazdasági fejlődéssel, hatalmas népességgel, és elvárja, hogy nagyságát és dicsőségét a világ elismerje. Ehhez szükségét érzi annak is, hogy történelmét a világon a legősibbnek lássa és láttassa. A folyamat nem ma kezdődött el, és szorosan összefonódik a gyarmati korszakkal. A jelenséget majd a megfelelő kronológiai sorrendben, folyamatában vizsgálom, kiemelve annak legfontosabb állomásait. Itt csupán felhívom a figyelmet arra, hogy napjaink indiai történetírása kettészakadt, és már nem csupán arról van szó, hogy a gyarmati idők és korabeli külföldi szerzők munkáit sokszor elvetik, hanem arról is, hogy a történettudomány egyetemesen elfogadott módszertanát is felszámolják, és képzetlen politikusok „dolgozzák át” India múltját, illetve e szerzők igyekeznek diszkreditálni a szakma szabályait tiszteletben tartó indiai történészeket is. E küzdelem közepette az állásfoglalás a különböző kérdésekben még nehezebb, de vállalni kell a tudomány követelményeinek – források felkutatása, felhasználása, segédtudományok (nyelvészet, antropológia, szükség esetén archeogeológia és egyéb régészeti segédtudományok), régészet eredményeinek felhasználása, műholdas felvételek, szövegek belső kritikája és számos egyéb módszer – tiszteletben tartását.

A 20. század és a függetlenség elnyerését követő évtizedek bemutatása némi képet alkot a gazdaságról is, de érthető, hogy napjaink gazdasági eredményei néhány év alatt elavulnak, és legfeljebb csak a gazdasági ágazatok tendenciáit jelezhetik. Az internet idején a frissítés gyorsan lehetséges, ám az internettel óvatosan kell bánni, mert nemcsak a számszerű adatok lehetnek pontatlanok, „korrigáltak” attól függően, hogy ki publikálja azokat, hanem a politikai folyamatok, mi több, a történelem eseményeinek visszamenőleges átírása is nagy intenzitással folyik a világhálón a fent említett politikai megfontolások okán. Bizony boldog-boldogtalan felteszi a saját verzióját egy-egy történeti esemény, kérdés kapcsán.

A tájékozódást hivatottak megkönnyíteni a mellékletek, különösen is az indiai szavak és fogalmak szószerkezete, hiszen a szövegben állandóan és megismételve lehetetlen ezekhez magyarázatot adni. Segítséget jelent még pl. az indiai miniszterelnökök jegyzéke is. Az irodalomjegyzék valójában

BEVEZETÉS

a könyv háttéranyagát tartalmazza, hiszen India egészéről lehetetlen átfogó bibliográfiát összeállítani.

A szövegben sok indiai fogalom és név szerepel. Az átírás nem követi az IAST (International Alphabet of Sanskrit Transliteration) rendszerét, amihez nyelvészeti ismeretekre van szükség, hanem ejtés szerint szerepelnek az indiai szavak, így azok már nem igényelnek változtatást.

Ezúton mondok köszönetet különösen dr. Jany Jánosnak, aki „kiszorította” belőlem ezt a könyvet, és dr. Lőrincz Ádámnak sok és hasznos tanácsáért és türelméért, amellyel végigolvasta a kéziratot.